

літературної його діяльності», що побачив світ за редакцією В.Гнатюка наприкінці 1898 року, де було оприлюднено поезії Лесі Українки «Товаришці на спомин», «Поет під час облоги» та оповідання «Рятуйте!» її метері Олени Пчілки, а до другого «Привіт Іванові Франкові в сорокалітте його письменницької праці» – «Триптих» (з Єгипту) Лесі Українки, що мав побачити світ у 1914 році, але через воєнне лихоліття його видав Володимир Гнатюк лише через два роки – 1916 року.

Дружба та співпраця Лесі Українки та Володимира Гнатюка – яскрава сторінка в історії літератури та науки України.

Література: *Гайне 1903:* Гайне Г. Атта Троль. Раткліф. Баллади. / Переклад Лесі Українки і Максима Славінського. – Львів: НТШ, 1903.; *Ставицький 1970:* Ставицький О. Леся Українка (Етапи творчого шляху). – К.: Дніпро, 1970.; Шаховський С. Леся Українка: Критико-біографічний нарис. – К.: Дніпро, 1971.; *Кирилюк 1971:* Кирилюк Є. Мужнє слово поетеси: До 100-річчя від дня народження Лесі Українки. – К.: Знання, 1971.; *Денисюк 1983:* Денисюк І. Поезія революційного гарту і ніжності // Леся Українка «Думи і мрії». – Львів: Каменяр, 1983.; *Мушинка 1987:* Мушинка М. Володимир Гнатюк: Бібліографія друкованих праць. – Едмонтон: КІУС-АУ, 1987.; *Мушинка 1987:* Мушинка М. Володимир Гнатюк: Життя та його діяльність у галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. – Париж – Нью-Йорк – Сідней – Торонто: НТШ, 1987.; *Погребенник 1990:* Погребенник Ф. Народною творчістю натхненна: До 120-річчя від дня народження Лесі Українки. – К.: Знання, 1990.; *Мороз, Мушинка 1992:* Мороз М., Мушинка М. Володимир Гнатюк (1871 – 1991): Бібліографічний покажчик. – Львів: НТШ, 1992.; *Мороз 1992:* Мороз М. Літопис життя та творчості Лесі Українки. – К.: Наукова думка, 1992.; *Володимир Гнатюк 1998:* Володимир Гнатюк: Документи і матеріали (1871 – 1989). – Львів: ЦДІА-НТШ, 1998.; *Дуда, Черняхівський 2008:* Дуда І., Черняхівський Г. Леся Українка // Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: Збруч, 2008. – Т. 3.

В статье раскрывается многогранная личность Владимира Гнатюка, его творческая дружба с многими деятелями украинской культуры. Особое сотрудничество было с Лесей Украинкой. За его содействием увидели мир сборники стихотворений поэтессы, переводы и другие произведения.

Ключевые слова: Владимир Гнатюк, Леся Украинка, поэзия, сборник, цикл, рецензия.

Романа Черемшинська, старший науковий працівник Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка.

Володимир Гнатюк – видавець повісті «Забобон» Леся Мартовича

У статті висвітлено творчу співпрацю Володимира Гнатюка з Лесем Мартовичем. Відомий фольклорист і редактор доклав чимало зусиль для оприлюднення багатьох творів письменника. Особлива увага приділяється сатиричній повісті «Забобон», виходу у світ якої посприяв В.Гнатюк.

Ключові слова: Володимир Гнатюк, Лесь Мартович, повість, редагування, сприймання, творча індивідуальність.

Romana Cheremshynska Volodymyr Hnatiuk is a publisher of Les Martovych's story "Zabobon".

This article shows creative cooperation between Volodymyr Hnatiuk and Les Martovych. Famous folklore researcher and editor made a lot of efforts to publish many of writer's works. The special attention is paid to satiric story "Zabobon", which Volodymyr Hnatiuk helped to publish.

Key words: Volodymyr Hnatiuk, Les Martovych, story, editing, perception, creative personality.

Щира дружба та плідна співпраця Володимира Гнатюка від першого знайомства з Лесем Мартовичем впродовж всього його життя тривала з нашим земляком Володимиром Гнатюком. Видатний український письменник-сатирик Лесь Мартович працює дуже інтенсивно наприкінці ХІХ – поч. ХХ століття. В 1898 році в «Літературно-науковому

віснику» опублікував оповідання «Мужицька смерть» та «Грішниця». Окремо побачили світ оповідання «Не читальник» (1900), збірка «Хитрий Панько» (1903), «Стрибожий дарунок і інші оповідання» (1905), «Війт. Смертельна справа» (1907), оповідання «Смертельна справа» (1908), які вийшли з-під редакторського пера Володимира Гнатюка в «Українсько-руській видавничій спілці» у Львові.

Тоді в літературній праці Леся Мартовича на деякий час настає перерва. Щоправда, він зовсім не поривав стосунків з періодикою: 1906 року в газеті «Громадський голос» видрукував публіцистичну розвідку «Реформа подружнього закону» (тоді ж вона вийшла й окремою книжечкою). У 1903 році в газеті «Діло» з'явилися його «Причинки до статті «Кілька язикових уваг». Одночасно Лесь Мартович бере участь у перевиданні своїх творів, вносить певні поправки у першодруки (так, друкуючи окремою книжечкою оповідання «Війт», письменник дещо загострив його ідейне спрямування). Літературна праця не могла дати Лесю Мартовичу матеріального забезпечення: така доля судилася майже усім українським письменникам того часу. Тому-то він змушений був постійно думати про щоденний хліб насущний, мандруючи в пошуках роботи. Письменника дуже гнітила невлаштованість його особистого життя, що проходило в глухій загумінковій атмосфері галицьких провінційних містечок.

Відсутність широкого інтересу з боку тогочасної інтелігенції, в переважній більшості байдужої до розвитку рідної культури, до українського художнього слова, зрештою, недостатня увага критики до його творчості – все це викликало в нього глибоке невдоволення своїм життям і літературною долею. Будучи автором кількох збірок оповідань, Лесь Мартович на початку березня 1912 року в листі до Володимира Гнатюка писав: «Я досі не бачу причин, для кого і для чого ми пишемо? На лихо воно кому здалося? Чи для тих 500 передплатників «Літературно-наукового вісника»? Чи вони сего потребують?» У 1913 році Володимир Гнатюк запросив Леся Мартовича взяти участь у випуску збірника-альманаху «Привіт Івану Франкові в сорокалітє його письменської праці. 1874 – 1914», що побачив світ у Львові, 1916 року, в якому в «Літературній частині» опубліковано оповідання «Народна ноша» Леся Мартовича (С. 105 – 111).

Найвизначнішим твором Леся Мартовича цього періоду є повість «Забобон», що стала цінним здобутком українського красного письменства. Історія створення «Забобону» й досі нез'ясована. Коли саме Лесь Мартович розпочав писати повість, точно визначити важко, але з різних спогадів сучасників та деяких інших свідчень можна зробити висновок, що початок роботи над «Забобоном» припадає десь на 1910 рік.

Незважаючи на часті приступи хвороби, письменник до кінця наступного року вже закінчив написання твору і в кінці листопада 1911 року надіслав його у Львів Володимирові Гнатюку – одному з редакторів журналу «Літературно-науковий вісник» та головному редакторові і відповідальному секретареві «Українсько-руської видавничої спілки». В супровідному листі Лесь Мартович писав: «Пересилаю Вам свою повість «Забобон» для поміщення в «Літературно-науковому віснику» або, може, у «Видавничій спілці». Розуміється, під вимогами, які Вам зараз перекажу: перше всього, самі знаєте, що кожний автор бажає собі, щоб його твори містилися без ніяких змін. Я також за тим, однак не безоглядно».

Ознайомившись з машинописом «Забобону», Володимир Гнатюк буквально на другий день, 2 грудня 1911 року надіслав листа до Києва головному редакторові «Літературно-наукового вісника» Михайлові Грушевському, в якому просив сповістити, чи журнал друкуватиме повість, запитував, чи надіслати твір редколегії названого видання. Отримавши з Києва позитивну відповідь на ці питання, Гнатюк повідомив автора «Забобону» про ті умови, на яких журнал може опублікувати його повість. Як видно з відповіді Леся Мартовича на згаданий лист, редколегія журналу визначила йому за повість найвищий гонорар (60 корон за друкований аркуш). Цих грошей якраз вистачило на те, щоб письменник міг віддати свої борги.

Про прийняття письменником умов «Літературно-наукового вісника» Володимир Гнатюк зразу ж повідомив до Києва: «Нині дістав я відповідь від Леся Мартовича, він

годиться, щоб йому було заплачено по 60 кор. від аркуша (і окремо за відбитку 150 кор. При тім він жадає, щоб йому не роблено поправок, особливо язовикових, і полишено провінціалізми, яких він уживає свідомо. Чи вислати повість до Києва?» – запитус Володимир Гнатюк». Одержавши схвальну відповідь на своє запитання, Володимир Гнатюк 27 грудня 1911 року вислав на адресу «Літературно-наукового вісника» машинопис твору «Забобон» Лєся Мартовича.

Проте, коли, здавалося б, твір уже вийде друком, Володимир Гнатюк на початку березня 1912 року отримав лист від Лєся Мартовича з проханням повернути йому машинопис повісті «Забобон», оскільки письменник хотів ще попрацювати над твором. 16 березня 1912 року Володимир Гнатюк знову пише до редакції журналу «Літературно-науковий вісник», передаючи прохання Лєся Мартовича. І тоді редакція журналу з Києва надсилає повість у село Улицько-Зарубане, де тоді жив автор «Забобону». Незавидна доля судилася «Забобону» Лєся Мартовича: винними в цьому були несприятливі для творчості умови, в яких проходила діяльність письменника. Повість «Забобон» вийшла друком уже після смерті її автора в 1917 році заходами «Українсько-руської видавничої спілки» та за безпосередньої участі її редактора Володимира Гнатюка. Видання цього твору було аж ніяк не легкою справою. Як свідчать штампи на багатьох сторінках машинопису, повість «Забобон» Лєся Мартовича проходила крізь цісарсько-королівську цензуру, яка в Галичині фактично була в руках польської шляхти.

Основна заслуга у виданні повісті «Забобон» Лєся Мартовича, звичайно, належить Володимирові Гнатюку, який з великою пошаною поставився до пам'яті письменника-друга, доклав багато зусиль, щоб у тяжкий воєнний час опублікувати його повість, бо, власне, вона підсумовувала весь творчий шлях великого українського письменника-сатирика. «Забобон» Лєся Мартовича побачив світ у Львові, до якого Володимир Гнатюк додав своє «Переднє слово», котре написав 26 вересня 1917 року. Крім того, вчений дуже багато часу потратив на пошуки світлина-портрету Лєся Мартовича і також подав її до книжки. Повість «Забобон» Лєся Мартовича, яку видав наш земляк Володимир Гнатюк в «Українсько-руській видавничій спілці» у Львові 1917 року, експонується в четвертій кімнаті Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка у його родинному селі Велеснів.

Література: *Гнатюк 1917:* Гнатюк В. Переднє слово // Лєсь Мартович «Забобон. Повість». – Львів: УВС, 1917. – С. 5 – 8.; *Мартович 1971:* Мартович Лєсь. Забобон. Повість. – К.: Дніпро, 1971.; *Погребенник 1971:* Погребенник Ф. Лєсь Мартович: Життя і творчість. – К.: Дніпро, 1971.; *Погребенник 1976:* Погребенник Ф. Майстер соціальної сатири // Лєсь Мартович. Вибрані твори. – Ужгород: Карпати, 1976.; Мушинка М. Володимир Гнатюк: Життя та його діяльність у галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. – Париж – Нью-Йорк – Сідней – Торонто: НТШ, 1987.; *Мушинка 1987:* Мушинка М. Володимир Гнатюк: Бібліографія друкованих праць. – Едмонтон: КІУС – АУ, 1987.; *Горак 1990:* Горак Р. Лєсь Мартович. Роман-есе. – К.: Молодь, 1990.; *Мороз 1992:* Мороз М., Мушинка М. Володимир Гнатюк (1881-1991): Бібліографічний покажчик. – Львів: НТШ, 1992.; *Погребенник 1995, 3:* Погребенник Ф. Мартович Лєсь (Олекса Семенович) // Українська Літературна Енциклопедія. – К.: Українська Енциклопедія, 1995. – Т. 3.; *Шелест 1995:* Шелест А. Сатира Лєся Мартовича // Український народний календар. – К.: Преса України, 1996. – 12 лютого.; *Володимир Гнатюк 1998:* Володимир Гнатюк: Документи і матеріали (1871 – 1989). – Львів: ЦДІА – НТШ, 1998.; *Пандус 2005:* Пандус Б. Мартович Лєсь (Олекса Семенович) // Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: Збруч, 2005. – Т. 2.; *Піхманець 2011:* Піхманець Р. Халамидник і забіяка: психологічне підґрунття художньої думки Лєся Мартовича // Дзвін. – 2011. – № 2.

В статъе освещены творческие контакты Владимира Гнатюка с Лєсем Мартовичем. Известный фольклорист и редактор содействовал появлению многих произведений писателя. Особое внимание оказал сатирической повести «Забобон», публикации которой содействовал В.Гнатюк.

Ключевые слова: Владимир Гнатюк, Лєсь Мартович, повесть, редактирование, восприятие, творческая индивидуальность.